

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ НАУКИ»

Третій (доктор філософії) рівень вищої освіти

Освітній рівень доктор філософії

Галузь знань 03 гуманітарні науки

Спеціальність 033 Філософія

Освітня програма Філософія

Тип дисципліни обов'язкова

КИЇВ-2024

Розробник: Кудря І. Г., професор психології, філософії та суспільних наук
навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного
університету імені В.І. Вернадського, доктор філософських наук, професор

Силабус схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та
суспільних наук
Протокол від 09 вересня 2024 року № 2

В.о. завідувача кафедри психології, філософії та
суспільних наук _____ О. ДРОБОТ

Погоджено:
Гарант освітньої програми _____ І. КУДРЯ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Назва навчальної дисципліни, код в ОПШ	ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ОК 1. в ОПШ
Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова
Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	Рік навчання 1-й. Семестр 1-й
Обсяг навчальної дисципліни	3 кредити, 90 год., у т.ч.: лекцій – 12 год., семінарів – 12 год., самостійної роботи – 66 год.
Вид підсумкового (семестрового) контролю	Екзамен
Інформація про консультації	1 год./тиждень за графіком консультацій
Мова викладання	Українська
Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Кудря І.Г., доктор філософських наук, професор кафедри
Контактна інформація викладача	kudria.ihor@tnu.edu.ua 066-433-55-38
Посилання на силабус на веб-сайті Університету	
2. Опис навчальної дисципліни	
Анотація дисципліни	Філософія науки – це окремий розділ філософії, предметом якого є як філософські проблеми науки взагалі, так і філософсько методологічні питання окремих наук. Філософія науки, наукового пізнання містить всі основні розділи філософії, її особливість порівняно з рештою філософії полягає в тому, що об'єктом дослідження виступає наука з усіма її особливостями та елементами. Філософія науки розглядає також питання про те, що таке наука, в чому різниця між наукою та псевдонаукою, критерії науковості природничого й гуманітарного знань, місце й роль науки у системі культури людства.
Мета вивчення дисципліни	Осягнення здобувачами освітньо-наукового ступеня "доктор

	філософії" досягнень класичної та сучасної філософії науки і методології наукового пізнання з метою допомогти майбутнім спеціалістам здобути необхідні знання про сучасний рівень розвитку філософії та методології наукового пізнання.
Препозит	
Постпозит	Соціальна філософія Феноменологія і герменевтика
Формат проведення дисципліни	Лекції, семінари, бесіди і дискусії на семінарах, індивідуальні дослідження, перегляд і аналіз відеоматеріалів. Дистанційна форма: платформа Google Meet.

3. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі третього рівня освіти при вивченні навчальної дисципліни.

ЗК5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК6. Здатність до розуміння сучасної наукової методології, здатність до застосування методів наукового пізнання; проведення науково-дослідної діяльності; розробка та впровадження дослідницьких проектів, star-up; методологічно і технологічно грамотне здійснення наукового дослідження, інтерпретація його результатів; ефективно висвітлення і поширення знань, щодо наукових досліджень та інновацій.

ФК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

ФК3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

ФК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

4. Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної

програми.

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів.

РН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

5. Тематика та зміст навчальної дисципліни

Денна форма

Розділи та теми	Кількість годин			
	У тому числі			
	л.	с.	с.р.	
Розділ I. Поняття науки та її історичні етапи розвитку				
Тема 1. Філософія науки, її предмет та проблематика.	24	2	2	20
Тема 2. Генеза та еволюція науки.	28	4	4	20
Разом за розділом I	52	6	6	40
Розділ II. Наука як культурний феномен				
Тема 3. Соціокультурна природа та багатомірність феномена науки.	24	4	4	16

Тема 4. Наука і цивілізаційний розвиток	14	2	2	10
Разом за розділом I	38	6	6	26
Всього годин	90	12	12	66

6. Індивідуальне завдання

Теми творчих робіт

1. Конвенційна концепція істини.
2. Природничі наукові дисципліни.
3. Абстракція.
4. Ідеалізація.
5. Гіпотетико-дедуктивний метод створення наукової теорії.
6. Наукова теорія. Класифікація, складові та логічна структура.
7. Верифікація і фальсифікація наукових гіпотез.
8. Абдукція і екстраполяція.
9. Практика наукового дослідження в гуманітарних дисциплінах.
10. Герменевтика і структуралізм.
11. Загальна схема герменевтичного кола.
12. Філософія техніки і технології.
13. Категорія причинності.
14. Складові сучасної наукової картини світу.
15. Синергетика.

Питання до іспиту

1. Наука як соціальне явище.
2. Характерні риси науковості.
3. Проблеми походження науки та її періодизації.
4. Основні періоди в історії становлення та розвитку науки.
5. Об'єкт та предмет філософії науки.
6. Два рівні наукового пізнання: емпіричний та теоретичний.
7. Діалектика емпіричного та теоретичного рівнів наукового пізнання.
8. Основні методи наукового пізнання.
9. Роль приладів в сучасному науковому пізнанні.
10. Проблема прототипу та моделі в науці.
11. Пояснення і передбачення в науці.
12. Відносний пріоритет досвіду.

13. Гіпотетико-дедуктивна схема розвитку наукового знання.
14. Критерії вибору теорії.
15. Наука і духовна культура.
16. Функції науки в житті суспільства.
17. Соціокультурні норми науки.
18. Головні критерії науковості.
19. Критерії науковості як результат історичного розвитку науки.
20. Наукова картина світу.
21. Різновиди наукової картини світу.
22. Раціональність як здатність упорядковувати сприйняття світу.
23. Наука як особливий тип раціональності.
24. Типи наукової раціональності.
25. Традиціоналістський та технократичний типи розвитку цивілізації.
26. Генезис та становлення теоретичного знання в античній культурі.
27. Формування передумов наукового мислення в Середньовіччі.
28. Становлення дослідної науки в культурі пізнього Середньовіччя
29. Університетська наука і освіта епохи Відродження.
30. Наукова революція XVI-XVII століть.
31. Раціоналізм та емпіризм в науці Нового часу.
32. Класична наука XVIII-XIX століть.
33. Роль Просвітництва в розвитку науки.
34. Позитивістська традиція в філософії науки.
35. Принципові положення позитивізму.
36. Критичний раціоналізм К. Поппера.
37. Методологічні та філософські витоки позитивізму.
38. Основна проблематика позитивізму.
39. Проблема включення нових теоретичних уявлень в культуру.
40. Головні характеристики сучасного етапу розвитку науки.
41. Наукові революції як «точки біфуркації» в розвитку знання.
42. Типи наукових революцій.
43. Глобальні наукові революції.
44. Неолітична революція.
45. Індустріальна революція.
46. Інформаційна революція.
47. Біотехнологічна революція.
48. Гуманітарне знання та його специфіка.
49. Особливості гуманітарного знання.
50. Типові характеристики гуманітарного пізнання.
51. Специфіка об'єкту гуманітарного пізнання.
52. Проблема генези гуманітарного знання.
53. Дисциплінарна структура гуманітарного знання.
54. Роль філософії в формуванні і розвитку гуманітарного знання.
55. Природа цінностей та їх роль в гуманітарному пізнанні.

56. Особливості методології гуманітарного пізнання.
57. Поняття факту в гуманітарному знанні.
58. Роль мови в розвитку гуманітарного знання.
59. Проблема об'єктивності пізнання в гуманітарних науках.
60. Співвідношення віри та наукового знання.
61. Поняття особистості в гуманітарних науках.
62. Культурологічні проблеми сучасної науки.
63. Соціологія науки.
64. Соціальні проблеми сучасного суспільства.
65. Варіанти виходу із соціальної кризи суспільства.
66. Творчість і наука.
67. Наукове управління суспільством.
68. Наука і меритократія.
69. Наука як діяльність.
70. Наука як соціальні інститут.
71. Мова науки.
72. Етика науки.
73. Наука і цивілізація.
74. Традиціоналістський цивілізаційний розвиток.
75. Техногенний тип цивілізаційного розвитку.
76. Технологія і наука.
77. Техніка і наука.
78. Технологічний детермінізм.
79. Соціальний статус науки.
80. Сцієнтизм та антисцієнтизм.
81. Наука як соціальний інститут.
82. Науковий етос.
83. Соціокультурна детермінація наукового знання.
84. Інформаційні технології та еволюційне майбутнє людини.
85. Постмодернізм і наука.
86. Психологія наукової діяльності.
87. Наука і держава.
88. Наука і релігія.
89. Ідея в науковому пізнанні.
90. Наукова парадигма.

7. Технічне та програмне забезпечення (обладнання)

Технічне забезпечення дає можливість приєднання кожного здобувача до навчальної платформи Google Classroom, де розміщуються навчальні матеріали, здійснюється оцінювання навчальних досягнень. Режим дистанційного навчання дає можливість приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Meet (для занять у режимі

відеоконференцій). Програмне забезпечення – стандартне для освітньої сфери.

8. Політика курсу

Якщо аспірант пропустив заняття з поважної причини, йому треба мати мінімальну кількість балів для допуску до екзамену – 30 балів. Отримати їх можна, підготувавши три доповіді за темами семінарських занять, два індивідуальних завдання та інші види робіт за власним вибором. Методи контролю виконаних завдань: співбесіда та захист індивідуального науково-дослідного завдання. Відпрацювання пропущених семінарів передбачає письмову підготовку за планом семінарського заняття та співбесіду з викладачем.

9. Методи навчання

Лекція – інформативно-доказовий виклад навчального матеріалу.

Метод лекції передбачає ознайомлення аспірантів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити аспірантів конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови. При проведенні лекційних занять методи готових знань (коли аспіранти пасивно сприймають подану викладачем інформацію, запам'ятовують, а в разі необхідності відтворюють її) поєднуються з дослідницьким методом (який передбачає активну самостійну роботу аспірантів при засвоєнні знань: аналіз явищ, формулювання проблеми, висунення і перевірка гіпотез, самостійне формулювання висновків). На початковому етапі вивчення нової інформації на лекціях переважає пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний) метод, при якому викладач організовує сприймання та усвідомлення аспірантами інформації, і ті, хто навчається, здійснюють сприймання, осмислення і запам'ятовування її. Коли викладач відчуває готовність аспірантів до інших методів навчально-пізнавальної діяльності, використовуються такі методи:

– репродуктивний: викладач дає завдання, у процесі виконання якого аспіранти здобувають уміння застосовувати знання за зразком;

– проблемного виконання: викладач формулює проблему і вирішує її, аспіранти стежать за ходом творчого пошуку (аспірантам подається своєрідний еталон творчого мислення);

– частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, поетапне вирішення якої здійснюють аспіранти під його керівництвом (при цьому відбувається поєднання репродуктивної та творчої діяльності аспірантів);

– дослідницький: викладач ставить перед аспірантами проблему, і вони вирішують її самостійно, висуваючи ідеї, перевіряючи їх, підбираючи для цього необхідні джерела інформації.

У викладанні лекційного матеріалу переважає пояснювальний метод, при якому викладач не тільки повідомляє певні факти, але й пояснює їх, домагаючись осмислення, засвоєння аспірантами.

При наявності наочного матеріалу за темою лекції (відеофільми, презентації тощо) використовується інструктивно-практичний метод викладання, при якому викладач інструктує тих, хто навчається, не тільки словесними, але й наочними або практичними засобами.

Для виконання індивідуального завдання використовується спонукальний метод навчання, коли викладач разом із аспірантами формулюють проблемні питання і завдання, організовуючи самостійну діяльність тих, хто навчається. Аспіранти при цьому, у свою чергу, самостійно здобувають і засвоюють нові знання.

10. Система оцінювання та вимоги

Система вимог дотримання принципів академічної доброчесності, етики, дедлайну, відвідування занять, відпрацювань пропущених занять:

- вивчення дисципліни передбачає роботу в колективі відкритим до конструктивної критики.

- Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в дистанційному режимі за погодженням із викладачем дисципліни.

- самостійна робота включає в себе теоретичне вивчення питань, що стосуються тем лекційних занять, які не ввійшли в теоретичний курс, або ж були розглянуті коротко, їх поглиблене опрацювання за рекомендованою літературою, а також виконання завдань з метою закріплення теоретичного матеріалу.

- під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні інтернет-ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.

Оцінювання виконання індивідуальних завдань

Індивідуальна робота (доповідь, науково-творча робота) має бути виконана аспірантом особисто на основі вивчення наукової літератури. Текст індивідуальної роботи має бути забезпечений посиланнями на матеріали наукових публікацій з посиланням. Дотримання всіх вимог дозволяє оцінити роботу до 20 балів. Невиконання умов підготовки роботи, відсутність посилань, але наявність певної самостійної роботи дає орієнтовно до 10 балів. Відсутність власної роботи, переписування чужих текстів – 0 балів.

Критерії оцінювання

«Відмінно», якщо здобувач твердо засвоїв програмний матеріал, продемонстрував глибоке та всебічне знання філософсько-наукових джерел, вміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, розуміти філософські поняття, категорії; аналізувати події і явища, вміє робити порівняльну характеристику різних думок, філософських концепцій; відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й достатньо аргументовані висновки й узагальнення, правильно відповідає на додаткові запитання;

«Добре», якщо здобувач засвоїв програмний матеріал, вивчив основні джерела, вміє послідовно та логічно викладати матеріал, робить в основному правильні та аргументовані висновки й узагальнення, але разом з тим допускає окремі неточності, що свідчать про недостатньо глибоке засвоєння матеріалу;

«Задовільно», якщо в засвоєнні здобувачем програмного матеріалу виявленні суттєві прогалини, у відповідях на питання допущені помилки, неправильні формулювання, які ґрунтуються на недостатньому знанні культурологічних явищ, матеріал викладено недостатньо послідовно, логічно та аргументовано, відповіді на додаткові запитання невпевнені й неточні;

«Незадовільно», якщо здобувач не знає значної частини програмного матеріалу, основного змісту джерел, відповідає на питання не послідовно, нелогічно, без належної аргументації, припускається суттєвих помилок у висновках, при викладі явищ, фактів і подій, не дає відповідей на додаткові запитання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79		C	загалом хороша робота
66-74		D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59		незадовільно	FX

0-29		F	необхідне повторне вивчення курсу

11. Рекомендована література

Основна

1. Богачев А. Досвід і сенс. К.: Дух і літера, 2011. 336 с.
2. Богачев А. Філософська герменевтика. Навчальний посібник. К.: Курс, 2006. 405 с.
3. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. К.: Юніверс. 2000. 464 с.
4. Добронравова І.С. Філософія науки. К.: ВПЦ Київський університет, 2018. 255 с.
5. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Т. 2. К.: Дух і літера, 2011. 488 с.
6. Квіт С.М. Основи герменевтики: Навчальний посібник. К.: ВД КМ Академія, 2003. 192 с.
7. Кузь О. М. Філософія науки: навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
8. Пропедевтичний курс з філософії науки / О.П.Сидоренко та ін. К.: Освіта України, 2017. 430 с.

Допоміжна

9. Левкулич В., Матвієнко О. Феноменологія і герменевтика: навчально-методичні рекомендації (для студентів за спеціальністю 033 «Філософія»). Ужгород: В-тво УжНУ «Говерла» 2020. 51 с.
10. Рікер П. Історія і істина. К.: КМ Academia. Пульсари. 2001. 393 с.
11. Семенюк Є.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки. Львів: Світ, 2006. 152 с.
12. Філософія науки: курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти “доктор філософії”/ О.П.Сидоренко. Одеса: ОДАУ, 2019. 156 с.

Електронні інформаційні ресурси

<http://www.nbuv.gov.ua/> Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

<http://www.library.univ.kiev.ua/> Наукова бібліотека ім. М.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН
України

<http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія Станфордського
університету. (Англійською мовою)